

BUDAPESTI

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 16 korona. — Félévre 8 korona.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 31/b.

Kéziratokat vissza nem küldünk.

Megjelen havonta 2-szer és pedig a hónap 30-ka és reá következő 3-ka; — 15-ke és 18-ka közötti napokon.

Hirdetések felvételnek a szerkesztőségben

VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 31/b.

Egyes füzet 70 fillér és kapható TAKÁCS BÉLA, Budapest, VI., Andrásy-út 57. szám és LINDNER PAULA, Budapest, VIII., Rákóczy-tér 19. szám a. dohánytözséjében.

AZ ÉPÜLETEK ELTOLATÁSI ÜGYE.

V. Már harmadik éve propagáljuk lapunkban ezt az ügyet, kiváltképen azért, hogy annak életbeléptetése által óriási összegű nemzeti vagyont megmenthessünk és ebből kifolyólag az építészetnek és az építésnek új, nagyobb tevékenységi teret nyithassunk.

Működésünk nem is maradt eredménytelen, mert ma már nemcsak minden szakember, hanem a gondolkozó laikus is meg van győződve akárminő építmények felemelése és eltolathatása lehetőségéről; a minő műveletre két évvel ezelőtt még a szakkörök is gúnymosolylyal tekintettek.

Azonban a kisajátítási érdekkörökön kívül, — melyek a házeltolási műveletek életbeléptetésével javadalmazó tevékenységüket veszélyeztetve látják, — vannak olyanok is még, a kik minden mélyebb meggondolás nélkül irtóháborút hirdetnek az építmények eltolatásának; — mert mi az ördögnek kellessen egy régi építményt eltolni akarni, mikor azt minden gyalogeszű ember véleménye szerint egyszerűen le kell rombolni, ha e rombolás által a nemzeti vagyon százzezrei is megsemmisítenek, mert a beveit rend és szokás szerint «ennek így kell lenni.»

Ilyen irtó és meggondolatlan háborút visz véghez egyik lapársunk, a mely a fővárosi ügyekkel foglalkozik és abban az irigylendő helyzetben van, hogy a főváros közegeit, ezek működését irgalmatlanul üti, és e mellett a polgármester ajánlását a maga számára minden számban hirdeti, sőt a tanácsnokok és más fővárosi tiszt-

viselők cikkeket írnak saját nevük alatt ugyanabban a lapban.

Ilyen kiváltságos helyzetben van a «Magyar Székesfőváros» című lapársunk és valószínű, hogy eme kiváltságoktól elfogulva, neki ront olyan műszaki kérdéseknek, a melyekhez, szavai után ítélve, bizony isten semmit sem ért, — mert más feltételezni távol áll tőlünk.

Igy ront neki ez a lapársunk a Mesterutcai iskola és a belvárosi templom eltolatásának is. A nélkül, hogy háborgatni akarnánk lapársunkat az ő kedvteléseiben, mégis szíves értésére akarjuk hozni, hogy a műszaki kérdésekben nem lehet ráfogásokkal és nagyhangzású szavakkal vitatkozni, és hogy e téren nem újrjuk azt úgy el, mint a fővárosi közegek eltúrik a saját támadásaikat és még ajánlják is azok olvasását. A technikai tudományok pozitív tudományok, ezeknél a vitába nem nagy szavakat, hanem bizonylatokat kell hozni. A technikai téren távolról sem elégséges csak állítani. Ez nem ér egy fagarast sem. Itt bizonyítani kell.

Mi bizonyára nem foglalkoznánk e bizonyítékok nélküli állításokkal, ha nem volna oly ügyről a szó, a mely nemcsak a fővárosnak, ma még számokban sem fejezhető ki nagy hasznót fog hozni, hanem a melyet az európai államokban igen komolyan — sokkal komolyabban mint nálunk — ma már pertraktálnak — a nemzeti vagyon megmentése szempontjából.

Idézett laptársunk az annyira üldözött fővárosi mérnöki hivatalra egyszerűen bombasztikusan reáfogja, hogy a Mester-utcai iskola eltoltatása «egyenesen a mérnöki hivatal bűne.» De hogy miért «bűnös» ez az üldözött mérnöki hivatal? — e kérdésre a cikkíró adós marad a felelettel. Hát miért nem mondotta a cikkíró egyenesen ki, hogy azért «bűnös,» mert az eltolás által meg fog menteni a főváros számára nagy csomó pénzt, amely az eltolás által megtakaríttatik.

Be vett szokás nálunk, hogy a fővárosi mérnöki hivatalt úton-útfélen támadják. Ez háladatos és igen szezonális dolog. Valószínűleg a cikkíró is számított arra, hogy hiszékeny olvasójának kedvezni fog az által, ha erről a műszaki közegről úgy a világba oda dobja, hogy «számadatai érthetetlenek,» — (istenem! ki tehet arról, ha azokat a cikkíró nem érti?) hogy «állításának komoly alapja nincs,» hogy «céltalan experimentálásokot csinál, a mi a fővárosnak tetemes pénzébe kerül.» — Akkor, a mikor a mérnöki hivatal megdönthetetlen számadatokkal bizonyítja a főváros megtakarítását, — ilyen alap nélküli állítással hódítani a közönséget, bizonyára nemcsak nem szép, nem illő dolog, de a fővárosra nagyon hátrányos is, — és mi ezt csak annak a vak mániának tulajdonítjuk, a mely nálunk (de csakis nálunk!) a műszaki erőket üldözi — az ország nagy kárára. Mert jegyezze meg magának a cikkíró kollegánk, hogy ez az ország sohasem lesz, — nemcsak modern állam, de bizonyára nem lesz vagyonos állam mindaddig, a míg a műszaki erők, az ő pozitív tudományukkal az állami ügyekbe, úgy be nem folynak, mint azt más, gaz dagodó államokban már régen látjuk. Nézz meg Franciaországot. Ott alig lehet egy kormányt képzelni, amelyben egy-néhány technikus helyet nem foglalna. A műszaki erőket felkeresik és megnyerik arra, hogy az állam szolgálatába álljanak. De van is ám az országnak haszna ebből! Franciaországnak van pénze, — sok pénze! Franciaország ezt az állapotot a műszaki erőknek köszöni! De még többet mondunk: Az egész világ a francia technikusoknak köszöni azt az óriási nagy anyagi jólétet és haladást, melyet az egész kontingensen a XIX. század végén látunk. — Ezzel szemben minket mint a haladástól elmaradt páriákat lehetne

pénzért mutogatni, a kik műszaki erőinket gáncsoljuk, üttük, verjük csak azért, mert a technikai pozitív «számításokat» nem értjük.

Bizonyíték nélkül nagy felületességre, — ha nem is mondjuk tudatlanságra — mutat az, ha valaki azt állítja, hogy a Mester-utcai iskola helyét azzal a pénzzel, a mennyibe az eltoltatása kerül, «sokkal nagyobb és jobb területen, akár háromemeletes iskolát lehet építeni.» Bocsánat a kifejezésért! de ilyen állítani bizonyítékok nélkül, — a melyek nem állhatnak rendelkezésre, a legnagyobb sarlatanizmust, a kétszerkettő-négynek a legkönnyelműbb megbecstelenítését jelenti és csak arra való, hogy állítójától minden komoly publicisztikai létét is eltagadja. Ebbe a kategóriába esnek azok a handabandázások is, a melyekkel a cikkíró előhuzakodik, hogy az iskola «nem megfelelő,» — hogy «drága pénzen idegen telket kell megszerezni,» — hogy a «torna-terem nedves, világítás nélküli pincében van elhelyezve»; stb. E badarságok felsorolását tovább folytatni nem akarjuk, csak a fenniekre megjegyezzük, hogy a tornacsarnok sem nem nedves, sem nem sötét, sőt nagyon is világos, és — arról minden nap-számos meggyőződhetik, a ki a Mester-utcai iskola tornatermét megnézi. Talán a cikkíró is megnézhetné s akkor belátja, hogy minő valótlan dolgokat írt össze. — Ép olyan alap nélküli az az állítása is, hogy drága pénzen kell telket megszerezni. Ez az állítás egyszerűen nem igaz; mert a telket igen olcsón lehet megszerezni, és nem is telket kell megszerezni, hanem csak egy kis részét a teleknek, t. i. 54 négyzetölet, melynek a költsége a mérnöki hivatal által számításai alkalmával már levonásba hozatott. Az iskola-épület maga pedig olyannyira megfelelő, hogy akárcsak századokon át is fennállhat és értéket megsemmisíteni csak a könnyelmű és pazarló ember tehetné.

Igy csinálódik nálunk ime a közgazdasági politika!

De még mulatságosabb és könnyelműbb dolgokat ír össze a cikkíró a belvárosi templomról. Először is könnyezik a felett, hogy valószínűleg a templomot is el fogják tolni, holott ezt «okvetetlenül (!) le kell bontani,» természetesen a cikkíró parancsára, mert először így szépen 400,000 frt érték okvetetlenül örökre megsemmisíttetik, — a mit mi te-

hetünk, mert hiszen a fővárosnak van elég kidobni való pénze; — másodszor mert egy új templom «csekély másfél millióba kerülne» (tényleg azonban 5 millióba kerülne, de a mindentudó cikkíró tervek nélkül is megmondja, hogy a «díszes új templom» ennyibe fog kerülni — és punktum!) ezeket a milliókat pedig kell kidobálni és a templomot 20—30 évig építeni; — harmadszor, mert «a belvárosi templomon igazán(!) nem lehet műemlékre bukkani sem hisztorikus, sem építészeti szempontból;» — negyedszer, mert «a templom anyaga laza, falazata gyöngé, és a rázkódtatást nem állja ki;» — mert «a hatóság olyan kísérleteket a templommal ne végeztessen a minőkre elég könnyelműen(?) a Mester-utcai iskolánál vállalkozott;» — és ötödször, mert (és most vakulj magyar!) «a házeltolók olyan potom összegért ajánlkoznak a templomot eltolni, a mely felületességüket bizonyítja,» mivel a cikkíró «hozzáértő(??) szakemberei(?) kijelentették(?) hogy csakis könnyelmű laikusok tehetnek ilyen ajánlatot.»

Ezekre a könnyelműen odadobott állításokra csak röviden akarunk megfelelni.

Hogy a mindentudó cikkíró azt rem tudja, hogy a belvárosi templom az egyedüli Árpádkori műemlék, arról mi, isten bizony, nem tehetünk. De szívesen szolgálunk útbaigazítással arra nézve, hogy hol szerezhethet róla tudomást. Eltekintve RÓMER tudományos leírásaitól, ajánljuk neki a NÉMETH LAJOS vaskos könyvét, melyet a belvárosi templom hisztorikus és építészeti e műemlékééről írt és mely 1890-ben RUDNYÁNSZKY A. könyvnyomdájában jelent meg.

Hogy a templom anyaga laza és falazata gyöngé, arra nézve mi vagyunk kompetens szakértők — és a cikkíró úr ne üssön minket agyon azért, ha a mi szakértelmünk szerint ellenkező véleményen bártorkodunk lenni — és sohase fájjon az ő feje azért, a mit FRIESTEDT amerikai mérnök, az ő saját kockázatára jónak talál és tesz. Ha pedig a cikkíró úr azt sem tudja, hogy az eltolatásnál nem rázzák az építményt, hát akkor hiába állnánk szóba vele,

de talán megértetjük magunkat, ha azt mondjuk, hogy ha a cikkíró úr pl. a Lipótvárosi székesegyházat, vagy akármely más építményt, mondjuk a Gellérthegy-i citadellát kezdené rázogtatni, akkor az bizony összedőlne...

Azt sem tudja a cikkíró, hogy az épületek eltoltatása nem kísérletezés. Hisz ez a művelet 40 éven át kipróbált és kitűnőnek bizonyult dolog, mely ott, a hol alkalmaztatik, milliárdokra menő nemzeti vagyont ment meg a tökéletes megsemmisítéstől. Tehát az, a ki az ilyen munkát «könnyelmű kísérletezésnek» mondja, az könnyelműen valótlán dolgot állít.

Mosolylyal kell a cikkíró közgazdasági «elveire» tekinteni, melyek azt diktálják neki írni, hogy kevesli a FRIESTEDT által követelt eltoltatási költség összegeit. Ilát mi köze van a cikkírónak a FRIESTEDT pénzéhez? hátha ingyen megcsinálná? vagy talán ő akarna disponálni a FRIESTEDT ajánlatával, illetve pénzével?

A dolog különben egyszerűen így áll: A belvárosi templomot jelenlegi helyéről el kell mozdítani, vagy lerombolás, vagy emelés és eltoltatás által. Az első esetben a templom egész értéke megsemmisül. Tegyük fel, hogy a templom anyaga «laza», «falazata gyöngé», tehát az esetleges eltoltatási művelet alatt tönkre megy s így mind a két esetben értéke megsemmisül; csak hogy a rombolás által az érték örök időkre elpusztul, holott az eltolás által megmarad a főváros számára az érték «in klingender Münze», a melyet FRIESTEDT biztosítékul felajánlott. A kérdés tehát csak az: kell-e a fővárosnak 400.000 frt vagy nem? mert vagy a templomot intakt kapja meg az új helyen, vagy pedig kap 400.000 forintot, a mely összeget a lerombolásnál egészen elveszítene. Így áll a kérdés, melyre határozott választ lehet adni. A többi mind üres handabandázás.

Arra a durva támadásra, mely a fővárosi tanácsot azzal akarja vádolni, hogy a házeltoltatásra vonatkozó jelentéseket nem tanulmányozta, mi nem vagyunk kompetensek felelni. A tanács felelhet erre s ő bizonyára elvégzi a dolgot, mert hiszen a lap, mely ezt írja, általa ajánltatik.

A SZENT ISTVÁN KIRÁLYI TEREM.

Irta: SPERÓ

HAUSZMANN ALAJOS építész, a ki YBL MIKLÓS utóda a budai királyi palota építésénél, propozíciót tett a király ő felségének, hogy az új budai királyi palotában olyan termet kellene készíteni, mely a magyar királyok dicsőségének megfelelő legyen. A király örömmel adta beleegyezését ez eszméhez és HAUSZMANN e teremre tervet készített, melyet ő felsége jóváhagyott.

E terv keresztülvitelével THÉK ENDRE műérzékkel bíró szakférfiunkat bízták meg, a ki feladatát nagyszerűen — a mint azt másképpen gondolni sem lehet — oldotta meg. A tervező művész a kivített eszközölő művészszel egyesülve, nagyszabású művet alkottak, mely a párisi világkiállításon fogja hirdetni a magyar iparművészet bámulatraméltó előrehaladottságát, mert az egész termet ott fogják kiállítani. Itt lehet tapasztalni, hogy mily kitűnő dolgokat képesek szakembereink létrehozni, hogy ha a tervező művész megbecsüli — a mint azt HAUSZMANN helyesen tette — azt, a ki az ő eszméit megérti és azokat szemeink elé állítja.

THÉK ENDRE nagy anyagi áldozatok árán elkészítette a Szent István királyi termet, melyet nemcsak a laikusok, hanem a szakemberek is nagy meglepetéssel és dicsérő elismeréssel most THÉK ENDRE gyárában nézik. A király is e napokban megtekintette és elismerését nyilvánította, kívánságát fejezván ki, hogy sértetlenül jöjjön a párisi kiállításról vissza, «mert — mondá — ez az én butorom.»

A terem mintegy tizenkét méter hosszú és körülbelül öt méter széles, a hosszvégekben szárnyas ajtókkal. Az egyik hosszú fal közepe oszlopszerűen van kiképezve és két oszlop közt emelkedik a mennyezetig a ZSOLNAV gyárából kikerült majolika kandalló. Evvel átellenben a másik falsíkot hármass tükröz osztja ketté, melynek két oldaláról nyílnak az ablakok. Az egész teremben első sorban a famunka dominál, mely THÉK ENDRE gyárából került ki és fényesen igazolja a gyáros műérzékét. Méltóbb kezekre nem is bízhatták volna. A falakat a közép magasságig, valamint a mennyezetet gazdag aranyozású sötét diófa burkolat borítja, mely alapján román SZENT ISTVÁN korának megfelelő sülű, de

stilizált magyar motívumokkal kombinálták. A felső falsíkot a HAAS FÜLÖP és fiainak aranyos-maróthi gyárában külön erre a célra szőtt sötétkék alapú selyemszőnyeg fűdi, melybe arannyal a magyar korona van beleszőve. Ennek a falszőnyegnek méterje ezer forintba került. A mennyezet mezőkre van beosztva, melyeket majolika betétek tarkítanak. Az alsó falsíkokban vannak elhelyezve ROSKOVICS mester pompás majolika festményei, melyek az ÁRPÁDHÁZ kiváló alakjait ábrázolják, ezek: I. BÉLA, SZT.-LÁSZLÓ, SZENT-ERZSÉBET, SZENT-MARGIT, SZENT-IMRE, II. ENDRE, III. BÉLA, IV. BÉLA, KÁLMÁN. Az egyik ajtó felett ugyancsak ROSKOVICS-nak SZENT ISTVÁN koronázását, az átellenes ajtó felett pedig az esztergomi egyház alapítását megörökítő majolika festmény díszel.

A majolika kandalló közepetáján Szent Istvánnak STROBL által mintázott mellszobra látható, melynek a kandalló alja mintegy posztamentjét alkotja. A kandalló felső része egy székelő háztető stilizálása. A mellszobor alatt kiválik az ÁRPÁDHÁZ címere: a két tigrissel, a három szívvel. Méltó kiegészítése a berendezésnek GELB M. és fia cég által készített függönyök, melynek kantoniérejei úgy hullnak alá, mintha antik stólaik volnának. A dús aranyhimzés a pécsi bazilikán levő, román motívumok után készült és diónagyságú drágakövekkel van kirakva. Ugyancsak ennek a cégnek munkája a székek himzése is.

THÉK ENDRE minő művészi dolgot végzett a SZENT ISTVÁN királyi terem elkészítésénél, arról az összes napilapok csak dicsérő cikkeket írhattak. Mi, a kik régen méltányoltuk THÉK művészi érzékét, ez alkalommal bátran átadhatjuk már most a szót másoknak, a kik szintén ilyen irányban rovják le elismerésüket. Egyik lapársunk következő lendületes szavakkal emlékezik még THÉK mesterről:

A SZENT ISTVÁN terem kivitelénél a művészet, faművészet, sőt az anyag hál' isten túlbeszéli a stílust: a fa remek hangulatáról beszél itt minden tenyérnyi hely, faszimfónia, fa modulációk szöknek egymásba, a diófa izes rostozata adja meg a nem mindig életteltjes, ma már megmerevedett román formáknak az életet. Duská-

lás ez a fa pompájában, de előkelő, feltűnésre nem vágyó, magába vonult duskálás. Hogy összeszabta, vágta, faragta, idomította az ő diófa-hasábjait THEK mester! Nála az a rengeteg, várost ellátó fatömeg, amely udvarait végigheveri, szintén engedelmes és betanított szolga: talán egy intésére glédába áll, összesorakozik és a mester gusztusa szerint alakul formába. Nagy fa értő és faérző ember a THEK mester, sőt fa-inyenc, aki megengedi magának azt az élvezetet, hogy egy magyar-kőrös hasábot különítet s villásreggeli után pour la bonne bouche nyelvcsettintve élvezi annak összefonódott, habos szépségeit. Neki a pőrere vetkőztetett fa ugyanaz, ami a szobrásznak az aktmodell, a midőn az unalmas ruhát levetette magáról. Nos, elképzelhetik, hogy minő famunkát végzett itt THEK a király számára, amikor nekieresztették őt a HAUSZMANN terveinek és ennek a rengeteg sok diófának!

Mi is készséggel adózunk úgy a szerencsés ötletű és zseniális tervező, valamint a kivített oly remekül eszközlő művészeknek, a kik művükre büszkéek lehetnek.

Eme elismerésünk mellett azonban, hivatásunkhoz képest, nem mulasztjuk el kritikai szemmel is megtekinteni az alkotást és elmondjuk azokat a benyomásainkat, melyeket átéresztünk a kétszázezer forintnyi (bemondás szerint ennyibe kerül a Szent ISTVÁN királyi terem) mű megtekintésénél. Észrevételeink talán figyelembe is vehetők még.

A SZT. ISTVÁN-szoba tervezőjének, HAUSZMANN ALAJOS-nak eszménye fényes sikerét ünneplé a kivitelben annál is inkább, mivel a majolikának a fával kapcsolatos alkalmazása új keletű.

Tettek már arra nézve kísérletet, hogy a követ és téglát a vassal együtt alkalmazzák; eme kísérlet nem vált be.

Annál meglepőbb a fönti eredmény, mely még azokat is meghódította, a kik előzetesen nem voltak hajlandók benne hinni. Az épület kő, vagy téglafalait már régen burkolták a majolika bizonyos nemével, miről Kaldeá-nak és Assziri-ának közel három ezer éves emlékei tanuskodnak.

Nevezetesebb lendületet vett a majolika ilyenmű alkalmazása a XIII. és XV-dik században az araboknál, kiknek legyőzete után, még a XVI-dik században is fönn-tartotta magát Spanyolországban. A renesszánsz idejében szereplő flórenci

ROBBIA-család által az építő művészet történetében ismét korszakalkotó jelentményt nyert a majolika, maradandósága és polichromikus hatása révén. Azonban a faba foglalt majolika a XX-dik század vívmánya.

A nagyszabású kompozíció kivitelében részes művészek közt első sorban nagy érdemei vannak THEK mesternek, a ki a SZT. ISTVÁN szoba architektúrájának faszervezetét a legmagasabb műérzékét és legbefejezettebb technikai virtust reprezentáló kivitelben alkotta meg.

A válogatott minőségű, nemes diófaanyag, a stíl szigorú feltételeinek betartása mellett, a modern szubtilisebb műigényeinek kielégítését célzó, finom formákban van fölépítve.

A fal középmagasságáig emelkedő lambrisszázs diszkrétül tagozódó lábazata, — a falmezőket beosztó és majolika betétekkel összeállított, pilaszterszerű sávok, — a román hármás ablak mintájára kimetszett képkeretek, melyeket ROSKOVICS IGNÁC majolika festményü királyképei töltenek ki, nem különben a csavart oszlopocskák által árkádszerűen kiképzett öv és a gerendaszerkezetű, pompás mennyezet egységes összehatásban foglalják össze a különböző részletek pazarságát. A remek faragású famunkában gyönyörködve, sajnálnunk kell, hogy a rája dúsan alkalmazott aranyozás némileg zavarja a művészi kivitel nagy érdemének teljes érvényesülését. Szintúgy kifogásolhatók a szoba közepére kiugró majolika kandalló méretei. A faszervezet karcsú elegáns formái mellett ez még kirívóbbá válik.

Annál sikerültebbnek mondható a faburkolatba alkalmazott majolika, ornamenteknek a zománc és mozaik szépségeivel veteledő hatása.

A ROSKOVICS IGNÁC király-képeinek kivitelében pedig a ZSOLNAY cég magas színvonalra emelte a majolika értékét. Mig az ornamenteket csillogó zománccal látta el, a ROSKOVICS kompozícióiban a freskó texturájának lágyságait imitálta. Az ÁRPÁDHÁZ kiváló alakjait, SZT. ISTVÁN megkoronázását és az esztergomi bazilika alapítását ábrázoló művek eredetijétől alig lehet megkülönböztetni a majolika reprodukcióit.

A falszőnyeg, függönyök és butorzat formai és színbeli harmóniája méltóan egészíti ki ezt a pompás kompozíciót, mely hivatva van messze földön dicsőséget szerezni a magyar művészetnek.

NÉHÁNY SZÓ AZ ÚJ BUDAPESTRŐL.

Irta: LÁNG GYULA.

A fővárosban dúló szabályozásokat, rontó-bontó kisajátításokat látva, meg nem állhatom, mint már oly sokan, hogy észrevételeimet, benyomásaimat meg ne tegyem.

Mindenekelőtt engedje meg tisztelt olvasóm, ha annak a véleményemnek adok kifejezést, hogy én Budapest jövőendő képétől nem vagyok valami tulságosan elragadtatva. Szép is lehetett volna.

Igaz ugyan, hogy ezzelaz illetékes körök bizony talán édes-keveset törődnek és részben már egy kissé késő is volna ezt megvitatni, hanem hát engemet az nem hátráltat abban, hogy véleményemet ne publikáljam.

Erősen hiszem, hogy később, ha talán a városházán az építkezési és szabályozási ügyeket intéző szakosztályok élére oly szakférfiak kerülnek, a kikben több a merészség, mint az eddigieknél és lesz is egy kis u. n. «amerikai szellem,» elő veszik ismét Budapest térképét és hozzáfognak majd újból — Budapest szabályozásához. Édes Istenem! ha meggondolom, mit csináltak volna HAUSMANN báró, ALPHAND, — a mai Páris megteremtői — a mi Budapestünkből! Micsoda tündérvárost varázsoltak volna ide a Duna mellé, a Gellérthegy alá. Mennyire kiaknázták volna ezt a hömpölygő vizóriást, milyen utakat, parkokat teremtetek volna! Mikor lesznek nekünk olyan ligeteink mint a Bois de Boulogne s a Vincennes-i? hol és mikor találunk Budapesten olyan utakat, mint a Boulevard de Sebastopol, — de Hausmann, Malesherbes, nem is említve a Rue de Rivoli-t, Place de la Concorde-ot? — Megjegyzem, hogy városi sétatereink összevéve nem érnek annyit, mint a párisi Parc de Buttes-Chaumont, vagy a Montsouris-i, egymagában.

No, de hagyjuk ezt, ne bolygassuk tovább, hisz olyan szivetfacsaró dolog, ha meggondoljuk, hogy a mi Budapestünkből is lehetett volna egy oly tündérvárost, — nem! ezerszer különbet — létre hozni, csupán az intéző-férfiak élére kellett volna egy-egy — HAUSMANN-t vagy ALPHAND-ot állítani.

Félre ez álmokképekkel, vegyük elő a száraz, rideg valót. Jó nekünk Budapest így is; hisz ötven esztendővel ezelőtt még sokkal — nem akarok erős kifejezéssel élni — rendezetlenebb volt Pest. Szóljak a KOSSUTH LAJOS-utcáról? Nem! hiszen annyian rágódtak már e tárgyon és azután oly kézen fekvő ennek a környéknek az elhibázott volta, hogy egy laikus is, a kinek fogalma sincs arról, hogy mi a szép, vállát vonogatja majd e perspektiva látásán. Most képzeljük meg oda Ő felsége hatalmas ötemeletes bérpalotáját, a templom áttellenében, mily nyomasztólag hat majd ebben a szűk környezetben, szintén hallom a fölkiáltást: Egy kis teret! Több dunai levegőt! Megfogadtam, hogy a KOSSUTH LAJOS-utcat teljesen ignorálom. De hát lehetetlen volt elfojtani. Menjünk tovább. A multkor arra jártam a Kertész utca és Akácfa-utca környékén. No hát kérem, az igazán nevetséges, a mi ott történik. Először is a hatóság, mint a Budapest székes fővárosi tanács gyöngye legyen egy polgárral szemben, a kinek kapzsisága folytán húzódik már rég idők óta az utca megnyitása? Az a félig leromlott viskó úgy áll ott, rendületlenül, mint egy történelmi emlékekben gazdag várrom, mely ma csak a baglyok varjúk tanyája s a hálás utókor, csupa tiszteletből nem meri a bontó csákányt falába verni.

Erthetetlen, hogy az intéző-körök nem tesznek semmit az ily tulkapások meggátlására. Aztán vegyük az Akácfa-utcat. Itt is teljesen ész nélkül dolgoztak. Hogy szélesbítik az utat vagy 5—6 méterrel, az nem baj, sőt nagyon üdvös dolog, különösen a vásárcsarnok közelében, a hol délelőttönként életveszélyes a tolongás; de hogy 5 évvel ezelőtt erre nem gondoltak és megengedték, hogy a jelenleg fenálló s a szabályozás miatt előbb-utóbb lebontásra kerülő, kitűnő állapotban levő házak a mai telek határra építtessenek, ez megbocsájthatatlan dolog. — Ebben rejlik az a kárhozzátatni való könnyelmű gondolatlanság, az előrelátásnak úgyszólván teljes hiánya, mely hatóságainkat jellemzi

s melynek annyi kárát látta s látni fogja fővárosunk közönsége.

Ezek után már csak arra vagyunk kíváncsiak, hogy a még előttünk álló nagyobb feladatokból mi fog kisülni? Azt az egyet mondhatjuk, ha a Károly-kaszárnya,

Rókus-kórház telkeinek szabályozásánál hasonló szakértelemmel és ízléssel járnak el, úgy rákmódjára megint csak visszafelé mentünk azon az úton, melynek végcélja, Budapestnek világvárossá való felendítése.

VÁGÓ PÁL HUSZÁRKÉPEI.

Irta . SPERO.

A párisi világkiállítás magyar osztályának nevezetes részlete lesz a huszártér, melynek két falát összesen 26 méternyi hosszúságban a VÁGÓ PÁL nagyszabású kompozíciója fogja kitölteni, rajta bemutatván a huszárság történetét.

A 19 méternyi, hosszabbik falnak 5 nyílása van. Ennek jobb oldali közében tábornok körül letelepült huszárok figyelemmel hallgatják, a mint egyik, öregebb társuk a huszárság dicsőséges multjáról regél. A tábornok felszálló füstje szimbolizálja ennek a beszélgetésnek a fonalát s belőle bontakozik ki a kronologikus rendben elvonuló huszárcsapatok hosszú sora, mely a legelső magyar huszárokkal, MÁTYÁS király fekete seregének lovasaival kezdődik. Követik őket RAKÓCZI kuruc huszárai, a labancok, köztük DEÁK, ki után elneveztek egy huszárezredet. Utánuk vágtatnak a XVIII. század huszárai, III. KÁROLY, MÁRIA TERÉZIA és II. JÓZSEF korából való öltözetben, a midőn a huszár-típusz mindig észrevehetőbb alakot ölt és a híres vitézlő SIMONYI obester vezetése alatt átmenetet alkot a XIX-dik század elejére egészen napjainkig. Huszárajaink történelmi fölvonu-

lásának szemtanúi a magyar huszárságból keletkezett külföldi lovas csapatok, u. m. a hollandiak, román fajok, germánok, oroszok, hesszen-kasszeliek, szászok, a vörös csákós angolok. A francia csapat élén, eme kép közepén, I. NAPOLEON császár levett kalappal bámulja a magyar huszárokat. A tábornok körüli csoport pandanja a baloldali falnyílásban a ménest terelő magyar csikós. Ez a csoport is a VÁGÓ hivatott ecsetjére vall. Azonban meg kell jegyeznünk, hogy a művész első gondolata az volt, hogy e helyen a környező harcias hangulat békés akkordja gyanánt a szántó-vető magyar alakját alkalmazza, a mi a kontraszt révén csak fokozta volna a főcsoportba fektetett hatást. A második falnak jelenete a jelenkori magyar huszárság által véghezvitt «halálroham», mely egyaránt dicséri huszárajaink és művészünk bravurját. Ez az utóbbi kép előtt fog állni ő felségének, ZALA GYÖRGY által mintázott bronz mellszobra.

VÁGÓ-nak a szükséges történelmi adatokat THALLÖCZY történész szolgáltatta eme nagy munkájához, melyen mindössze mult évi október vége óta dolgozott.

KÖNYVISMERTETÉS.

«Az építés válság haszna» cím alatt LORD ALBERT fiatal építész, egy kis füzetet adott ki, a melyben városrendezési propagandáját terjeszteni akarná az építészeti válság révén, a mi ugyan nem sikerült neki, mert ha a város «végérvényes (?) beépítési programmot» meg is állapítaná, mindjárt LORD úr kívánsága szerint, ezzel ugyan az építészeti válságot eloszlatni nem lehet; — valamint az sem fog bekövetkezni, a mit LORD úr állít, hogy a tetemes

anyagi kár dacára gazdasági életünk morális alapjainak erősödése várható. Ez ugyan mind nem fog bekövetkezni; hanem mi LORD úr tevékenységét az irodalmi téren méltányoljuk, üdvözljük is e téren annál inkább, mert bizony kevés műszaki emberünk van, a ki az írás tudományával érdemesnek tartaná bibelődni; pedig ez olyannyira szükséges, hogy e nélkül már életet sem lehet képzelni. Méltányoljuk LORD úr újabb cikkét, dacára

annak, hogy nem sikerült neki fából vas-
karikát csinálni, t. i. nem sikerült neki
bebizonyítani, hogy az építési válság ha-
szonra vált volna — akárkinek is. Mél-
tányoljuk dacára annak, hogy a szerző
oly hibákba esik, mint pl. mikor azt
állítja, hogy a város «nem engedett mó-
dot a kívülálló szakembereknek arra, hogy
a város fejlesztésére terveket nyújtsanak
be.» Istenem! hisz arról senki sem tehet,
hogy a szerző még akkor nem volt a vilá-
gon, mikor ez tényleg megtörtént;
mert hiszen a város több ilyen tervet
díjazott is és a kivitelre LECHNER LAJOS
tervét fogadta el. Hanem ha valaki ilyen
dolgokról kátói ítéletet, és pedig még
magas piedesztálról mondani akar, akkor
lapozgassa legalább a lefolyt 30 év tör-
ténétét át, — ha könyveket akar írni;
mert ha ezt nem teszi, csak saját magát
blamálja.

Mindezek a dolgok a szerzőnek nem
sikerültek, noha kis füzetkékét e célból
irta. De ő maga rombolja felállított saját
tézisét, a mikor a füzet végén egy nagy
«ha» szócskával toldja meg állításait,
mondván, hogy «az építési válságot nem
vésszesnek, hanem áldáshozónak akkor
fogja mondani, (már t. i. a szerző) ha
azt a remélhető gyümölcsöt meghozza,
hogy a Budapesten elhelyezést kereső
tőke a jövőben nem csupán speku-
latív építkezésre, hanem produktív
vállalatokra, exportképes magyar
ipar megteremtésére lesz fordítva!»

A szerző e kijelentése felment minden
további kritikáról, mert ő maga döntötte
fel a felállított címét, függővé tévén annak
teljesülését bizonyos feltételektől és a
szerző maga is csak akkor hisz benne,
ha a feltételek teljesülnének.

De — méltányoljuk a szerző kis füzet-
kékét azért, mert abban igen helyes gon-
dolkozásra valló eszméket hangoztat a
köz munkák tanácsáról és a mi uzsora-
pénzintézeteinkről. Annál is inkább em-
lékezünk meg ez eszmékről, mert azokat
mi már évek hosszú során át hirdetjük
«a pusztában — mint a szerző mondja
— a honnan visszhang nem felel.»

Azt mondja a szerző, hogy a köz-
munkatanács, s a kisebb-nagyobb hatóságok
apró részleteket hordtak össze és csinál-
tak egy rendszertelen mozaikot a város
rendezésénél. Emitt nagyon tarka, amott
egyhangú, nem egyenletes, nem is válto-
zatos. Nem lehet úgy építeni világvárost,

hogy ma egy utcát tervezünk, holnap egy
hidat, aztán városházát valahol, majd
megint egy parkra van szükség — és így
tovább csupa detail, csupa napiszükséglet.

E miatt a szerző a köz munkák tanácsá-
nak a reformálását sürgeti, a mi megint
helytelen, mivel ezt a testületet refor-
málni nem lehet; azt egészen el kell
törölni. Azzal egyetértünk, a mit a szerző
mond, hogy az újjáalakulásnál remélhető-
leg nem fogják az igaz művészetet ride-
gen kizárni ez intézmény vezetőségéből.
Építészek, szobrászok, sőt festők
számára is helyet kell ott csinálni, de leg-
főképp a városrendezés edzett bajnokai
számára. Olyan férfiak jussanak a köz-
munkák tanácsába, a kik hosszú eszten-
dőkön öntudatos részt vettek Budapest
fejlesztésének minden fokozatában, a kik-
ben az egyéniség, a határozott város-
rendező képesség túl van már a dilet-
tantizmus bátortalan próbálgatásain.

Bizonyára ez igen szép dolog így a
papiroson. Hanem, ha azokat az építészeket,
szobrászokat és festőket ki fogják nevezni,
hát azok uszályhordozói lesznek azoknak,
a kik őket kinevezték, a mint az más-
kép nem is lehet! — és ez esetben
nem fog teljesülni a szerző óhaja, hogy
«a régi, korhadtt szervezetű, haldokló
köz munkatanács helyébe olyan új
intézmény lépjen, a mely a főváros lakos-
ságának óhaját képviseli, a melynek
tagjai a budapesti közönség köréből van-
nak kisorolva; a mely folyton szolidaris-
nak érzi magát Budapest egész népének
kivánságaival s nem helyezkedik vele a
régimód szerint örök ellentétbe.»

Nagyon életrevalóan jön a mi régen
hirdetett eszméink után, a szerző, az
uzsorapénzintézetekre és itt a szerzőt
magát hagyjuk beszélni bizonylatául an-
nak, hogy úgy ír ő is, mint mi már igen
régén.

«Nálunk évtizedek óta — mondja ő —
nem a hatóságok vezetik a városfejlesztést,
hanem bizonyos pénzkörök és vállalkozók.
Szép csoportja van Budapesten ama
pénzintézeteknek, a melyek az épi-
tési spekulációnak készségesen
segélyére siettek. A 70-es években
divatos Baubankok, az esztelenül vak-
merő gründolás e torzszülöttei, alig
dobták könnyelműbben a pénzüket építési
célokra, mint utóbbi időben elsőrangú
«szolid» pénzintézetek. Az a rengeteg
pénz, a mit a külföld olyan elő-

zékenyen bocsátott a magyar piacra, nagyon rosszul lett felhasználva. Az még megbocsátható volna, hogy termelő vállalatok és ipartelepek helyett nagyrészen bérkaszánya építkezésekre lett a tőke befektetve. De, hogy az ilyen kölcsönöknél csak a kínálkozó üzleti nyereséget vették a pénzintézetek figyelembe, hogy a város érdekével mitsem törődtek, az olyan tévedés volt — hogy enyhe szót használjak, — a mely mostan nagyon súlyos visszahatásra, az építkezés majdnem teljes pangására vezetett.

Mit idézett elő ez a bő pénz, miben úszott boldog-boldogtalan, a ki valahol egy házra való telekhez bírt jutni? Azt, hogy a város minden határozott terv nélkül lett — nem fejlesztve, hanem agyonépítve. Nagyon jó alkalom volt erre, hogy a város lemondott az építkezés irányításáról.

Jeles, előrelátó spekulánsok előszedték Budapest és környékének térképét és furfangosan kipécézték rajta, hol kínálkozik a leggyorsabban a legjövedelmesebb nyereség. Valóságos azsiotage folyt a telekre. Ilyen célra a bankok mindig ontották a pénzt. A telek és a ház ára szédítően emelkedett a magasba. Járt a hausse az építési priváttőzsdén t. i. a kávéházakban. A pénzintézetek nyújtották az üzleti fedezetet és ez által ők terelték hibás útra Budapestnek építkezési politikáját. Ugyanazok a bankok, a melyek oly nehezen nyújtottak szolid kölcsönt a gazdag fővárosnak, mikor a pénzen rendet akart csinálni a rendtelenségben, ugyanazok a bankok nyitva tartották korlátlan hiteleiket szegény és nem egyszer megbízhatatlan építőknek, a kik aztán azt a zűrzavart csinálták, a házak tömkelegének azt az összevisszaságát.

Szóval, míg a bankok egyrésztől megvonták a segínyt a fővárostól, mikor bajait rendezni akarta, addig más oldalról felidéztek e bajokat a fékevesztett építési spekuláció támogatásával.

Nem vádolom én azokat, a kik közvetlen részesei voltak ennek a válságig űzött építkezési mániának. Hiszen természetes törekvése az egyénnek, hogy a kínálkozó becsületes üzleti hasznat igyekezzék kiaknázni. Az is természetes, hogy az egyes ember, kivált ha a piac általános helyzetéről nincs kellő tájékozottsága, nem

látja, meddig előnyös az építkezés, mikor fenyeget már károsodással. Egyes ember szűk látkörű, bizonyos mértékben kapzsi is és utolsó pillanatig spekulál, házat épít abban a reményben, hogy még idejekorán nyereséggel túladhathat rajta. Ők feszítik pattanásig a húrt, de a vád mégis csak azokat terheli, a kik engedték idáig feszíteni. A válság értelmi szerzője és bűnösei azok a pénzügyi körök, a melyekben sem a szakértelem, sem az előrelátás, sem az erélyesség nem hiányzik, mégis támogatják a slendriánságot, s így belekergették a fővárost elkerülhető kisajátításokba, segítették megrontani, a helyett, hogy szigorúbb, lelkiismeretesebb pénzkölcsönzéssel ők rendezték volna, ha magamagát nem volt képes rendezni.

Nem vádolok, a válság vádolja a pénzintézeteket könnyelműséggel. A bankok üzleti tanulságot nyernek*) a válságból, hogy a jövőben csakis feltétlenül rentabilis hipotékára adjanak pénzt, többet termelő vállalkozásokra, kevesebbet a kétes fizetőképességű házépitő spekulánsoknak.**)

Igen sok megszívlelendő eszmét mond a szerző ez irányban, de azt hisszük, hogy borsót hány a falra. — És mintha ezt ő maga is érezné, mintegy akaratlanul a következő szocialisztikus ízű mondattal fejezi be eszmemenetét:

«A magas tőkekamat, a dologtalansággal párosult járadékélvezet nem lehet nemzetfenntartó idea. A munkának kell a vállalkozási tőkével együtt működni!»

A jelen század feladata, ezt a problémát megoldani. A jelen század fogja megküzdni a harcot a tőke és a munka között. — E harcot már be is vezettük.

Csakkogy ezt mind nem akarják érteni olyan emberek, mint LANCI LEÓ (kereskedelmi és iparkamara elnöke. Minő szatyra!) és SCHWEIGER MÁRTON, a kik a

*) Dehogy nyernek! Hisz ők jól érzik magukat. LANCI fizet 230/0-ot, és máskor is így fognak cselekedni, ha az állam nem akadályozza meg a garázdálkodásukat.

**) Bizony a jövőben is csak ezeknek fognak kölcsönöket adni, mert csak az ilyen, a kétes fizetőképességű, spekulánsokkal uzsoráskodhatnak ők.

annak, hogy nem sikerült neki fából vas-karikát csinálni, t. i. nem sikerült neki bebizonyítani, hogy az építési válság haszonra vált volna — akárkinek is. Meltányoljuk dacára annak, hogy a szerző oly hibákba esik, mint pl. mikor azt állítja, hogy a város «nem engedett módot a kívülálló szakembereknek arra, hogy a város fejlesztésére terveket nyújtsanak be.» Istenem! hisz arról senki sem tehet, hogy a szerző még akkor nem volt a világon, mikor ez tényleg megtörtént; mert hiszen a város több ilyen tervet díjazott is és a kivitelre LECHNER LAJOS tervét fogadta el. Hanem ha valaki ilyen dolgokról kátói ítéletet, és pedig még magas piederstárlól mondani akar, akkor lapozgassa legalább a lefolyt 30 év történetét át, — ha könyveket akar írni; mert ha ezt nem teszi, csak saját magát blamálja.

Mindezek a dolgok a szerzőnek nem sikerültek, noha kis füzetkáját e célból írta. De ő maga rombolja felállított saját tézisé, a mikor a füzet végén egy nagy «ha» szócskával toldja meg állításait, mondván, hogy «az építési válságot nem vészesnek, hanem áldáshozónak akkor fogja mondani, (már t. i. a szerző) ha azt a remélhető gyümölcsöt meghozza, hogy a Budapesten elhelyezést kereső tőke a jövőben nem csupán spekulatív építkezésre, hanem produktív vállalatokra, exportképes magyar ipar megteremtésére lesz fordítva!»

A szerző e kijelentése felment minden további kritikáról, mert ő maga döntötte fel a felállított címét, függővé tevén annak teljesülését bizonyos feltételektől és a szerző maga is csak akkor hisz benne, ha a feltételek teljesülnének.

De — meltányoljuk a szerző kis füzetkáját azért, mert abban igen helyes gondolkozásra valló eszméket hangoztat a közmunkák tanácsáról és a mi uzsorapénzintézeteinkről. Annál is inkább emlékezünk meg ez eszmékről, mert azokat mi már évek hosszú során át hirdetjük «a pusztában — mint a szerző mondja — a honnan visszhang nem felel.»

Azt mondja a szerző, hogy a közmunkatanács, s a kisebb-nagyobb hatóságok apró részleteket hordtak össze és csináltak egy rendszertelen mozaikot a város rendezésénél. Emitt nagyon tarka, amott egyhangú, nem egyenletes, nem is változatos. Nem lehet úgy építeni világvárost,

hogy ma egy utcát tervezünk, holnap egy hidat, aztán városházát valahol, majd megint egy parkra van szükség — és így tovább csupa detail, csupa napiszükséglet.

E miatt a szerző a közmunkák tanácsának a reformálását sürgeti, a mi megint helytelen, mivel ezt a testületet reformálni nem lehet; azt egészen el kell törölni. Azzal egyetértünk, a mit a szerző mond, hogy az újjáalakulásnál remélhetőleg nem fogják az igaz művészetet ridegen kizárni ez intézmény vezetőségéből. Építészek, szobrászok, sőt festők számára is helyet kell ott csinálni, de legfőképp a városrendezés edzett bajnokai számára. Olyan férfiak jussanak a közmunkák tanácsába, a kik hosszú esztendőknél öntudatos részt vettek Budapest fejlesztésének minden fokozatában, a kikben az egyéniség, a határozott városrendező képesség túl van már a dilet-tantizmus bátortalan próbálgatózásain.

Bizonyára ez igen szép dolog így a papiroson. Hanem, ha azokat az építészeket, szobrászokat és festőket ki fogják nevezni, hát azok uszályhordozói lesznek azoknak, a kik őket kinevezték, a mint az más-kép nem is lehet! — és ez esetben nem fog teljesülni a szerző óhaja, hogy «a régi, korhadtt szervezetű, haldokló közmunkatanács helyébe olyan új intézmény lépjen, a mely a főváros lakosságának óhaját képviseli, a melynek tagjai a budapesti közönség köréből vannak kisorolva; a mely folyton szolidárisnak érzi magát Budapest egész népének kívánságaival s nem helyezkedik vele a régi mód szerint örök ellentétbe.»

Nagyon életrevalóan jön a mi régen hirdetett eszméink után, a szerző, az uzsorapénzintézetekre és itt a szerzőt magát hagyjuk beszélni bizonylatául annak, hogy úgy ír ő is, mint mi már igen régen.

«Nálunk évtizedek óta — mondja ő — nem a hatóságok vezetik a városfejlesztést, hanem bizonyos pénzkörök és vállalkozók. Szép csoportja van Budapesten ama pénzintézeteknek, a melyek az építési spekulációnak készségesen segélyére siettek. A 70-es években divatos Baubankok, az esztelenül vakmerő gründolás e torzszülöttei, alig dobták könnyelműbben a pénzüket építési célokra, mint utóbbi időben elsőrangú «szolid» pénzintézetek. Az a rengeteg pénz, a mit a külföld olyan elő-

zékenyen bocsátott a magyar piacra, nagyon rosszul lett felhasználva. Az még megbocsátható volna, hogy termelő vállalatok és ipartelepek helyett nagyrészen bérkaszánya építkezésekre lett a tőke befektetve. De, hogy az ilyen kölcsönöknél csak a kínálkozó üzleti nyereséget vették a pénzintézetek figyelembe, hogy a város érdekével mitsem törődtek, az olyan tévedés volt — hogy enyhe szót használjak, — a mely mostan nagyon súlyos visszahatásra, az építkezés majdnem teljes pangására vezetett.

Mit idézett elő ez a bő pénz, miben úszott boldog-boldogtalan, a ki valahol egy házra való telekhez bírt jutni? Azt, hogy a város minden határozott terv nélkül lett — nem fejlesztve, hanem agyonépítve. Nagyon jó alkalom volt erre, hogy a város lemondott az építkezés irányításáról.

Jeles, előrelátó spekulánsok előszedték Budapest és környékének térképét és furfangosan kipécézték rajta, hol kínálkozik a leggyorsabban a legjövedelmesebb nyereség. Valóságos azsiotage folyt a telekre. Ilyen célra a bankok mindig ontották a pénzt. A telek és a ház ára szédítően emelkedett a magasba. Járt a hausse az építési priváttőzsdén t. i. a kávéházakban. A pénzintézetek nyújtották az üzleti fedezetet és ez által ők terelték hibás útra Budapestnek építkezési politikáját. Ugyanazok a bankok, a melyek oly nehezen nyújtottak szolid kölcsönt a gazdag fővárosnak, mikor a pénzen rendet akart csinálni a rendtelenségben, ugyanazok a bankok nyitva tartották korlátlan hiteleiket szegény és nem egyszer megbízhatatlan építőknek, a kik aztán azt a zűrzavart csinálták, a házak tömkelegének azt az összevisszaságát.

Szóval, míg a bankok egyrésztől megvonták a segínyt a fővárostól, mikor bajait rendezni akarta, addig más oldalról felidéztek e bajokat a fékevesztett építési spekuláció támogatásával.

Nem vádolom én azokat, a kik közvetlen részesei voltak ennek a válságig űzött építkezési mániának. Hiszen természetes törekvése az egyénnek, hogy a kínálkozó becsületes üzleti hasznot igyekezzék kiaknázni. Az is természetes, hogy az egyes ember, kivált ha a piac általános helyzetéről nincs kellő tájékozottsága, nem

látja, meddig előnyös az építkezés, mikor fenyeget már károsodással. Egyes ember szűk látkörű, bizonyos mértékben kapzsi is és utolsó pillanatig spekulál, házat épít abban a reményben, hogy még idejekorán nyereséggel túladhasson rajta. Ők feszítik pattanásig a húrt, de a vád mégis csak azokat terheli, a kik engedték idáig feszíteni. A válság értelmi szerzője és bűnösei azok a pénzügyi körök, a melyekben sem a szakértelem, sem az előrelátás, sem az erélyesség nem hiányzik, mégis támogatják a slendriánságot, s így belekergették a fővárost elkerülhető kisajátításokba, segítették megrontani, a helyett, hogy szigorúbb, lelkiismeretesebb pénzkölcsönzéssel ők rendezték volna, ha magamagát nem volt képes rendezni.

Nem vádolok, a válság vádolja a pénzintézeteket könnyelműséggel. A bankok üzleti tanulságot nyernek*) a válságból, hogy a jövőben csakis feltétlenül rentabilis hipotékára adjanak pénzt, többet termelő vállalkozásokra, kevesebbet a kétes fizetőképességű házáépítő spekulánsoknak.**)

Igen sok megszívlelendő eszmét mond a szerző ez irányban, de azt hisszük, hogy borsót hány a falra. — És mintha ezt ő maga is érezné, mintegy akaratlanul a következő szocialisztikus ízű mondattal fejezi be eszmemenetét:

«A magas tőkekamat, a dologtalansággal párosult járadékélvezet nem lehet nemzetszertartó idea. A munkának kell a vállalkozási tőkével együtt működni!»

A jelen század feladata, ezt a problémát megoldani. A jelen század fogja megküzdni a harcot a tőke és a munka között. — E harcot már be is vezettük.

Csakkogy ezt mind nem akarják érteni olyan emberek, mint LANCI LEÓ (kereskedelmi és iparkamara elnöke. Minő szatyra!) és SCHWEIGER MARTON, a kik a

*) Dehogy nyernek! Hisz ők jól érzik magukat. LANCI fizet 230/0-ot, és máskor is így fognak cselekedni, ha az állam nem akadályozza meg a garázdálkodásukat.

**) Bizony a jövőben is csak ezeknek fognak kölcsönöket adni, mert csak az ilyen, a kétes fizetőképességű, spekulánsokkal uzsoráskodhatnak ők.

pénzintézetek élén állanak. És ezek az emberek nem is fognak addig tágitani, a míg arra nem fogják őket kényszeríteni.

Csak két út van, melyen észre lehet

őket téríteni: Vagy a mostani rendű állam, vagy pedig a szociális rendű társadalmi rend fogja őket kényszeríteni — emberekké, a szó nemes értelmében, vállalni.

MINTALAPOK.

A kereskedelemügyi m. kir. minister SZTERÉNYI JÓZSEF ministeri tanácsos elnöklése alatt álló bizottság szerkesztésével kiadta a «Mintalapok» V-ik évfolyamának 4-ik füzet sorozatát, melyekből a faipari füzet hét vázlatrajzot és néhány lap műhelyrajzot tartalmaz. A rajzok művészi értékkel bíró butorokat ábrázolnak, nevezetesen NAGY JENŐ től egy a modern ízlésben tartott, de minden túlhajtástól távol maradt ebédlőt, a mely nemes egyszerűségével előkelő hatású. A többi kép HIRSCHLER M.-től tervezett különféle stílusokbeli bútort ábrázolnak. A gyakorlati iparos tehát ebben a füzetben a legváltozatosabb formákat és ízléseket találja képviselve. A vas- és fémpari füzetnek 9 rajzlapja és 2 melléklete van, a szöveg között pedig 5 ábrát találunk. A régi munkák közül leginkább feltűnik a pozsonyi dóm tabernákulum ajtaja, mely szépség dolgában a külföld hasonló készítményei között is első helyen áll. Igen szép az a kályhalábazat is, melyet JUNGFER FERENC rajzolt le a bécsi technológiai múzeumban. A modern munkák közül kiemeljük azokat az ezüsből való díszítményeket, melyek a STEINDL-albumot díszítik és FÖRK ERNŐ tanár rajzai után JUNGFER GYULA műlakatos műhelyében készültek. A magyar stílus motívumait mutató villamos csillárt, kan-

dalló elé való rácsot és tűzi szerszámtartót, GYÖRGYI GÉZA, illetőleg EDVI ILLÉS ALADÁR tervei szerint a budapesti állami felső ipariskola fémvas ipari műhelye készítette.

Követésre méltó kezdeményezés. Mind a három műtárgy bizonyosságot tesz róla, hogy a magyar díszítő stílus a fém-munkákra kiválóan alkalmas. A füzetet egy szecessziós kapu rajza is díszíti, ezt BALINT és JÁMBOR építészek terveztek és FORREIDER és SCHILLER budapesti lakatosok készítették. A «Mintalapok» szöve és és nőipari füzetében színesen reprodukált négy eredeti tervrajzot látunk, a melyet HOLLÓS KÁROLY, SZABÓ JÁNOS, BENICKY MARGIT és HADZSY FLÓRA készítették. Részben magyaros, részben modern stílu munkák, a melyek mindegyike megérdemli, hogy sokszorosan megvalósíttassék. A fénynyomású lapok jobbára az orsz. iparművészeti múzeumban levő remek hímzések mutatják be, a melyek közül sok közvetlenül használható mustra van. A füzetek fényes kiállítása GERLACH és SCHLENK budapesti műkiadó céget, ULLMANN JÓZSEF, DIVALD KÁROLY és HORNYÁNSZKY VIKTOR sokszorosító intézet tulajdonosait dicséri. A füzetek 3 koronáért a «Mintalapok» kiadóhivatalában (Akadémia-utca 3. szám a.) kaphatók.

VEGYESEK.

TOLSZTOJ A MŰVÉSZETRŐL azt mondja a még kiadatlan művében, hogy a művészet lejtőn van és a helyes iránytól való eltérése napról-napra erősebb. Az állítólagos művészek száma a végtelenbe nő. Az eredmény az, hogy épen annyi ember hamis alapokra fekteti az egzisztenciáját. Mivel a művészetnek ma olyan nagy szerepe van az életben, inkább, mint valaha, fontos, hogy pontosan tisztába jöjjünk azzal, hogy minek kell lenni a művészetnek. Külö-

nösen Franciaországra nézve konstatálja a művészetnek a romlását. A modern francia művészet dekadens; nehezen érthető költők, akik BAUDELAIRE hatása alatt vannak, körmönfont impresszionista és más festők, akik Puvis de Chavannes tanítványai, a kiknek az elművésztetlenkedett naivitása elviselhetetlen, érthetetlen muzsikások, akik WAGNER végzetes hatása alatt vannak... mind, mind dekadensek!... Az újabb írók — folytatta — talán mélyek, de én

nem értem őket, ép olyan homályosak, mint IBSÉN, a kiről nem tudom, hogy mit akar. De hát ő skandináv és azért nem árt! De Franciaország, a világosság és a természetesség hazája. És amikor olyan írói vannak, mint MAUPASSANT és költői, mint HUGO és a panamisták között is voltak még igazi írók, SULLY PRUDHOMME nemes gondolatokat írt meg! ... Franciaországban van huszonötezer művész és ugyanannyi más országokban. Ezek paraziták, mivel a nép költségén élnek és semmivel sem szolgálnak a javára. S a baj nem volna olyan nagy, ha maguk szednék az ostobaságaikat, de gondolni kell a számtalan «fehér rabszolgára», a kik tönkre mennek a munkájukkal. A piramisok építése nem volt hiábavalóbb és fáradságosabb. És mit adnak ők a népnek cserébe? Semmit!

IGAZSÁGÜGYI ÉPÜLET. Lőcse városának közgyűlése megszavazta hozzájárulását az építendő igazságügyi palotára. A városi képviselőtestület e célra 80.000 koronát készpénzben és egy 30.000 koronát érő telket ajánlott föl. Az igazságügyi miniszter a városhoz intézett leirata szerint, a tavasszal meg akarja kezdeni az építkezést.

KASZINÓ-HÁZ ÉPÍTÉS. A győri Kaszinó-egyesület, egy megfelelő egyesületi ház építésének tervével foglalkozik.

A HONVÉDELMI MINISZTERIUM ÉPÍTÉSI POLITIKÁJA igen szomorú emlékezetében van az építő iparosoknál, a kik iránta minden bizalmukat elvesztették. Legújabbban erre nyílt kifejezést adott Nagyvárad városa, mely nem bízván a nevezett ministeriumban, egyenesen követelte, hogy az ott építendő laktanya építési munkálatok kiadásánál a pályázat nyilvánossága biztosítottassék, a mire a ministerium csak azt adta feleletül, hogy a város által kifejezett ebbeli «óhajtása kellő figyelemben fog részesülni.» — A ministeriumok ilyen eljárása is lehetetlen lenne, ha az építési ügy rendezve volna.

SALAKBÓL KÉSZÜLT TÉGLÁK. A wetzlari Buderus vasművekben a visszamaradt salakból igen jó téglákat készítenek. A készítés úgy történik, hogy a szürke salakport mésszel keverve erősen összesajtolják. Vörös festékanyag hozzákeverése által

vörös téglákat is készítenek. A téglákat nem égetik. Keményedésük levegőn történik. Az élek tiszták és élesek maradnak. Szilárdságuk körülbelül olyan, mint a rendes téglá szilárdsága. Magas hőfokoknál az ilyen téglá teljesen ép marad. Gyöngye vörös izzás után ha a téglá kihül, újra igen jól használható. Áteresztő képességük, és ez lakházak építésénél fontos szempont, ötszörte nagyobb a rendes tégláénál. Porozitásuk is megfelelő. A vizet sokkal lassabban szívják magukba, mint a rendes téglák. Míg a rendes téglánál 12 óra alatt telnek meg az összes kis üregek, addig salaktéglánál erre 190 óra kell. Érdekesekek a következő kísérleti adatok:

A téglá méretei 12×12×6½ cm.; nyomott felület = 180 cm.				
	Durva felület		Ciszolt felület	
	száraz	vizzel telített	száraz	vizzel telített
Törés: kg. négyzet-centiméterenként	126.3	101.3	70.0	86.3
	110.0	103.0	81.3	93.7
	117.5	86.8	87.5	63.8
	94.4	92.5	106.3	61.5
Középérték	114.9	94.4	85.5	76.3
Súly kg.	3.465	3.525	3.405	3.663

EGY RÉGI TEMPLOM restaurálása. A Miskolc város melletti Avashegy tövében van a tizenharmadik században épült régi templom, a mely most a református egyház tulajdona. Az egyház elhatározta, hogy az érdekes régi műemléket renoválja. E célból a műemlékek országos bizottsága megbízásából SZTEHLO OTTÓ műépítő nemrég méréseket tett a templomon. A restaurálás körülbelül 160.000 koronába fog kerülni.

A SZEGEDI BANKPALOTA. Az Osztrák-Magyar Bank szegedi fiókja számára palotát épített. Az épület tervét az építési engedély megadása végett be terjesztették a városi tanácshoz.

AZ ARTÉZI FÜRDŐ építését megvalósítják, a mennyiben a fürdő bizottság a CZIGLER Győző építész által készített tervet elfogadta; a fürdő építése 1.219.231 forintba kerül és a számítások szerint 260.539 ft bevétele lenne. A kezelési költségekre 5

százalékot számítva, a fürdő befektetett tőkének 13'10 3 százalékát hozza meg. A bizottság jelentésében arra kéri a tanácsot, hogy a fürdő építését azonnal rendelje el, mi valószínűleg meg is fog történni.

A RÉGI VÁROSHÁZ LEBONTÁSÁT célzó tárgyalások a főváros és a kormány között eredményre vezettek. A kormány a főváros proposícióit elfogadta és felkérte a fővárost, hogy a lebontás iránt mielőbb intézkedjék. A városház lebontásával kapcsolatban a tér is rendeztetni fog s a hidfő szabályozását akadályozó régi épületek is lebontatnak s az egész környék ujonnan fog szabályoztatni. Itt is 400 ezer frtnyi városi vagyon megsemmisítettik.

TOLDALÉK ÉPÍTÉS a Rókus-kórházhoz. A közegészségügyi ügyosztály azt a javaslatot tette a tanácsnak, hogy a kórházi gondnokság részére a Rókus-kórház telepén 52000 korona költséggel toldalék-épületet emeltessen. Kár ebbe a rozoga épületbe egy krajcárt is befektetni.

AZ ÜGYVÉDEK nagy része nemcsak az építőiparosoknál teszi magát rossz emlékeztetővé, hanem más üzletemberekénél is, a kik már tettlegeségekre is ragadtatják el magukat. Újabban írják a hírlapok, hogy FICHT szabadkai (!) ügyvédet KRIESHABER kereskedő a törvénykezési épületben coram publice összebotozta, úgy vélekedvén, saját ítélete szerint, hogy ezt megérdemelte. — De hogy mennyire keresetnélküliek az ügyvédek, bizonyítja az a tény, hogy életsétség miatt agyonlövöldözik magukat, a mint azt SZOFÓ JÓZSEF esete mutatja, a ki Arad megyében agyonlőtte magát, mert nem tudott megélni. Mások pedig, hogy keresetre szert tegyenek, foglалásokra megrendelt tanukkal járnak és addig zaklatják a szegény foglалástszenvédőket, a míg ezek kikelnek ellenük és ebből becsületsértéseket kovácsolnak, — a mire a kamara kiállítja nekik a bizonylatot, hogy jól jártak el. — Így «élnek,» nálunk az ügyvédek, t. i. azok óriási túlnyomó többsége.

AZ ÉPÍTŐ IPARI ORSZÁGOS KONGRESSZUS tárgysorozata véglegesen a következőképen lett megállapítva: 1. Törvény alkotása az építő ipar gyakorlásáról. Előadók: GUNSZT JÓZSEF Budapest és SCHLICHTER LAJOS Győrött. 2. Az országos műszaki ta-

nács felállítása. Előadó: Dr. KÉLER ZOLTÁN és dr. SZTANKOVICS VIKTOR ügyvédek Budapesten. 3. Pénzügyeink és az építési hitel ügye. Előadó: dr. KATONA BELA nemzetgazdasági író Budapest. 4. Országos építésügyi törvény alkotása. Előadó: BOBULA JÁNOS építész Budapest, HIRSCHFELD LAJOS építőmester Kolozsvár. 5. Építő-iparosok érdekének érvényesítése a középítkezéseknél. Előadók: GELLÉRI MÓR kir. tanácsos, az Orsz. Iparegyesület igazgatója, PFLIGLER FERENC keresked. és iparkamarai alelnök Miskolcon, HIRSCHFELD LAJOS építőmester Kolozsvárott. 6. Építő perekre választott bíróság felállítása. Előadók: dr. KÉLER ZOLTÁN és dr. TASCHNER VIKTOR ügyvédek Budapesten. 7. Építőipari követelések biztosítása magánfeleknél. Előadók: dr. HORVÁTH JÁNOS ügyvéd Budapest, KOMOR MARCEL építész Budapest. 8. Építő-iparosok országos szervezete. Előadók: KUNFALVY NÁNDOR építőmester Budapest, REMENYIK KÁROLY építőmester Kolozsvár. 9. A házadó kedvezmény kiterjesztése új építkezéseknél. Előadó: PALÓCI ANTAL tanár Budapest. 10. Védekezés a tisztességtelen verseny ellen. Előadók: P. TÓTH SÁNDOR építőmester Budapest, MACSKOVICS TITUSZ építész Szabadka, CSORBA ENDRE mérnök Miskolcz. 11. Munkaadók és munkások közötti jogviszonynak rendezése: betegsegélyezés, baleset elleni biztosítás; munkáslakások. Előadók: NEUSCHLOSZ MARCEL kir. tanácsos, építő-vállalkozó Budapest, SZIKORA ZOLTÁN lapszerkesztő Budapest, SUGAR IGNÁC keresk. és iparkamarai titkár Miskolcz. 12. a) Építőiparoktatás rendezése. b) Tanoncoktatás. c) Pallér- és mesterképesítés. Előadók: ad a) dr. KOVÁCS GYULA kir. tanácsos, keresked. muzeumi aligazgató Budapest; ad b) THÉK ENDRE gyáros Budapest; ad c) ERŐS SÁNDOR és ZIEGLER GÉZA építőmesterek Budapesten. 13. Adóreform. Előadók: Dr. GRABER KÁROLY ügyvéd és P. TÓTH SÁNDOR építőmester Budapest. 14. Építő-iparosok nyugdíj-ügye. Előadó: EDVI ILLÉS LÁSZLÓ keresk. és iparkamarai titkár Arad. 15. Építő-ipari szövetkezetek létesítése állami támogatás mellett. Előadó: dr. HORVÁTH JÁNOS ügyvéd Budapest. 16. Netaláni vegyes indítványok. A kongresszus Budapesten folyó 1900. évi pünkösdi napjain, június 3. és 4-én fog megtartatni a fővárosi székház közgyűlési dísztermében. Június 2-án délután előértekezlet tartatik a Magyar Építőmesterek

Egyesülete helyiségében IV., Ferenciek terén 6. és 7. szám. Este ismerkedési estély. A kongresszus tárgyalásai június 3. és 4-én délelőtt 8 órától délután 2-ig tartanak. Délután 3 orakor banket. Utána nevezetesebb épületek megtekintése szakértő kalauzok vezetése mellett és társaskirándulások. Június 3-án diszeloádás a kongresszus tagjainak tiszteletére a Népszínházban. A kongresszusi tagsági díj egyes személy

után 4 koronában állapított meg, melyért minden tag a kongresszus nyomtatványait, tagsági jelvényt és vasut kedvezményes jegyre szóló igazolványt kap. A tagsági díjat legkésőbb f. évi április hó 15-ig díjmentesen, vagy postautalványon kell beküldetni, hogy a nyomtatványok, határozati javaslatok, a tagok névsora, vasuti-igazolványok stb. szétküldése iránt idején intézkedni lehessen.

PÁLYÁZATOK.

A PILIS-CSABAI KLOTILD-VILLATELEPEK egyesülete pályázatot hirdet kaszinó és fürdőépület tervvázlataira. Kivántatik: a földszinten 1 tánc terem circa 100 m², egy kis terem, 2 vagy 3 nagyobb szoba, 1 vagy több veranda, 2 kloset; a magas alagsorban: egy gazdaasszonylakás, szoba, konyha, kamara, az egyesület céljaira 1 konyha, 1 kamara, 1 cselédszoba, 1 mosókonyha, 4 fürdőkabin egy-egy káddal, 2 kloset, fás pince; a padláson 4 vendégszoba. Kivántatik 3 drb alaprajz, 2 drb homlokzat, 1 drb metszet, mind 1:200 és egy drb helyszínrajz 1:400 mértékben — és köbméter szerinti átlagos költségvetés. Az építő költség 40.000 koronát meg nem haladhat; az építő-költségek Budapesthez képest 10—15%-kal kedvezőbbek. Az építés módja a tervezőre bízatik; alkalmazható favázis szerkezet, vagy földszinten egy téglavastagságú fal is. A telek vízszintesnek tekinthető. Két pályadíj tűzetik ki: az első díj 350 korona, a második 150 korona. Pályázati határidő f. é. április hó 9-ének déli 12 órája. A tervek jelíges levél kíséretében a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet titkárságának nyújtandók be; a határidőn túl beérkezett tervek figyelembe nem vétetnek. A bírálatot a Magyar Mérnök- és Építész Egylet ejti meg, ennek bizottságában a villatelep egy taggal képviselteti magát.

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY. A Magyar Mérnök és Építész-Egylet mű- és középítési szakosztályai pályázatot hirdetnek az egyesületi Közlöny bekötő-táblájára a következő feltételekkel. 1. A tábla 23,5 cm., a háta 5 cm. széles, a tábla hossza 31,5 cm. 2. Feliratul használandó a következő szöveg: A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Köz-

lönye, továbbá az évfolyam és az év száma. 3. A táblán az egyes szakok esetleges jelképzése, valamint a felírások mikénti elrendezése s a nyomás minősége teljesen a tervezőre bízatik. 4. Kivántatik a tábla és a könyvhátnak természetes nagyságú rajza megfelelő színezéssel. 5. Pályadíj: ezüst érem és 100 korona. 6. A jelíges levélkével ellátott s lepecsételt pályatervek 1900. március hó 31-én este 6-ig nyújtandók be az egyesület titkári hivatalában. 7. A pályázatban csakis egyesületi tag vehet részt. 8. A tervek megbírlása a kis pályázatok eljárása szerint történik.

TERVPÁLYÁZAT. AKASSAI RÓM. KATH. PLÉBÁNIA TERVVÁZLATAINAK beszerzésére Kassa szab. kir. város pályázatot hirdet. 1. A tervvázlatok a törvényhatósági mérnöki hivatalnál díjtalanul megszerezhető tervezési program és részletes feltételek szem előtt tartásával készítenők. 2. A pályamunkák a városi tanács által meghívandó bizottság*) részéről fognak elbíráltatni. 3. A legjobbnak talált két első pályamunka fog díjaztatni, még pedig az első 600 koronával, a második 300 koronával. 4. Pályázati határidőül 1900. évi március 10. napjának délelőtti 10 órája tűzetik ki. A pályamunkák Kassa szab. kir. város polgármesteréhez címezve, jelígével ellátva és elzártan nyújtandók be. Később érkezett munkák figyelembe nem vétetnek. 5. A díjazott munka a város tulajdonába megy át.

AZ ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SZOBORRA pályázatot hirdetnek a a következő program

*) Ki az? Pályázók! megint «be» leszteek csapva.

és feltételek mellett: 1. Az emlék helyéül a budai várban levő Szent György-tér van kijelölve. 2. Az emlékek úgy koncepciójára, mint költségére nézve a pályázóknak teljesen szabad kéz engedtetik. A döntő szempont az, hogy a műalkotás a dicsőült királyné emlékéhez méltó legyen. Önként érthető, hogy a pályázóknak számot kell vetniök a tér alakjával, területével, esetenként nagy forgalmával és környezetével, szóval a helyi viszonyokkal. 3. A pályázók tartoznak a tervezett emlékszobor mintáját a természetes nagyság $\frac{1}{10}$ részében és ha az építészeti keretébe eső megoldást is terveznek, az építészeti részről alaprajzot, metszetet s homlokzatot 1:100-hoz való arányban bemutatni. Ha ebben az esetben a pályázó az építészeti részről is modellt kíván bemutatni, a mire különben nem köteles, ez 1:50 méretben készítenő. Azonkívül tartoznak a pályázók a szabályozási terven alapuló térrajzot is csatolni, a melyen az emlékek általuk kívánt elhelyezése föl van tüntetve, nemkülönben külön leírásban az emlék anyagát és a kivitel módját is megjelölni. 4. Az emlékmű valószínű költségeiről hozzávetőleges számítás mutatandó be. 5. A pályázatban csak magyar állampolgár vehet részt. 6. Három pályadíj van kitűzve; az első 10.000 korona, a második 6000 korona, a harmadik 4000 korona. A pályadíjak a viszonylag legjobbnak talált pályaművek szerzőinek föltétlenül kiadatnak. 7. A pályázat titkos; a pályamű jeligével látandó el és ugyanazon jeligét viselő o'y zárt levélke kíséretében adandó be, a mely a szerző nevét és lakását tartalmazza. 8. A pályázati határidő 1901. márczius 1-én jár le. 9. A pályaművek bírálatára és a pályadíjak megítélésére 12 tagú zsüri fog összeállítani, még pedig a következőképpen: Egy-egy tagot küld: a magyar orsz. képzőművészeti tanács, az orsz. képzőművészeti társulat, a magyar mérnök- és építészegylet, a magyar iparművészeti társulat, a képzőművészek egyesülete, a végrehajtó-bizottság. Azonkívül a végrehajtó-bizottság három külföldi művészt is meghív, lehetőleg más-más országból. E zsüri-tagokon kívül a pályázók még két belföldi zsüri tagot választanak olyképpen, hogy pályaműveikhez a jeligés levélkén kívül egy második zárt levélkét csatolnak, «zsüritagok» jelzéssel ellátva, a melyben szava-

zatukat adják a két zsüri-tagra. A «zsüritagok» jelzésű levélkék felbontása céljából a végrehajtó-bizottság közvetlenül a pályázati határidő lejártá után ülést tart, a melyben a szavazatok eredményét megállapítja és hirtapilag közzéteszi. Lemondás esetén, valamint, ha a többséget nyert jelöltek valamelyike már más címen tagja a zsürinek, a legtöbb következő szavazatot nyert egyén lép be; szavazatok egyenlősége esetén sorshuzás dönt. Az egyes testületek által kiküldött zsüritagok nevei a pályázati határidő lejártá előtt közzé fognak tétetni. A zsüri elnöke a végrehajtó bizottság elnöke. Előadóját a zsüri saját kebeléből választja. Minden zsüritag csak egy mandátummal bírhat. Ha mind a mellett valamely zsüritag többszörös mandátumot nyerne, a zsüri elnöke köteles gondoskodni a fölöl, hogy az illető testület új kiküldetést eszközöljön. Ugyanez áll arra az esetre, ha valamely kiküldött tag a bíráló tisztteljesítésében akadályozva van és e körülmény a zsüri elnökének a pályázati határidő lejártá előtt tudomására jut. 10. A zsüri a pályaművek és a pályadíjak fölött a pályázati határidő lejártától számítandó hat hét alatt végérvényesen határoz. Határozathozatalához, a mely titkos szavazás útján történik, legalább hét tag s ezek között két külföldi jelenléte szükséges. 11. A díjnyertes pályaművek a magyar állam tulajdonává lesznek; de ez a határozat a szerző szellemi tulajdonjogát nem érinti. A pályadíj elnyerése még nem biztosítja a kivittel való megbízatást. E fölött az országos bizottság szabadon határoz. 12. Fenntartja magának a végrehajtó-bizottság, hogy 3000 koronáért a nem díjazott pályaművek bármelyikét megvehesse. 13. A zsüri határozata után a pályaművek Budapesten, alkalmas helyen négy hétre közszemlére fognak kitétetni. A kik a pályázatban részt kívánnak venni, ezennel fölhívatnak, hogy pályaműveiket a kitűzött határidőn belül a végrehajtó-bizottság elnökének címére (Budapest, Üllői-út 33. Iparművészeti Múzeum) küldjék el. Ugyanott díjtalanul megszerezhető a Szent-György-tér véglegesen megállapított szabályozási térrajza, a melyen a maximális terület is ki van jelölve, a hová az emlékmű föllállítandó.

A végrehajtó-bizottság elnöke készségesen ad fölvilágosításokat szóval vagy levél útján.

Avonatok érkezése Budapestre.

Ervényes 1899. évi október hó 1-től.

A vonatok indulása Budapestről.

Ervényes 1899. évi október hó 1-től.

A keleti pályaudvarra				A nyugoti pályaudvarra			
óra	perc	vonat neve	Délelőtt	óra	perc	vonat neve	Délelőtt
12	10	k. e. v.	London, Páris, Bécs ¹	12	50	k. e. v.	Konstantinápoly ¹
12	30	"	Konstantinápoly ²	5	30	o. e. v.	Konstantinápoly ³
5	00	t. sz. sz.	Arad	5	40	sz. v.	Palota-Ujpest
5	20	v. v.	Ruttka	6	20	"	Vác
5	45	sz. v.	M.-Sziget	6	30	"	Palota-Ujpest
6	15	"	Brassó, Arad	6	40	"	Bécs
6	15	t. sz. sz.	Bicske	6	50	"	Szolnok, Cegléd
6	35	sz. v.	Lemberg, Miskolcz	7	15	"	Verciorova
6	40	"	Bécs, Sopron	7	25	tv. sz. sz.	Dorog
7	05	"	Belgrád, Brod	7	35	"	Berlin, Zsolna
7	10	"	Brassó, Kolozsvár	7	45	sz. v.	Palota-Ujpest
7	30	"	Hatvan	7	50	v. v.	Lajosmizse
7	35	"	Graz, Fehring	8	20	sz. v.	Páskány-Nána
7	55	gy. v.	Bukarest, Brassó	8	35	"	Esztergom
7	55	v. v.	Paks, Adony-Szabolcs	8	45	"	Szolnok, Kecskem
8	15	sz. v.	Kassa, P.-Felka	9	45	gy. v.	Berlin, Zsolna
8	20	"	Fiume, Zágráb, Eszék	10	10	sz. v.	Palota-Ujpest
8	40	gy. v.	Fiume	10	55	"	Szeged
9	15	"	Szolnok	11	05	"	Érsekújvár
9	25	"	Győr, Székesfehérv				
10	15	"	Triest, Fiume				
10	20	"	Ruttka, Füle				
10	30	"	Szabadka				
Délután				Délután			
12	25	sz. v.	Hatvan	12	55	sz. v.	Palota-Ujpest
12	50	gy. v.	Berlin, Ruttka	1	25	gy. v.	Bukarest
1	05	"	Konstantinápoly	1	40	sz. v.	Palota-Ujpest
1	25	"	Gyékényes, Pécs	1	50	gy. v.	Páris, Bécs
1	30	"	Lemberg, Kassa	3	00	sz. v.	Palota-Ujpest
1	45	"	London, Páris, Bécs	4	00	"	Nagy-Maros
1	50	"	Kolozsvár, Arad	4	20	"	Szolnok, Cegléd
2	05	"	Graz, Fehring	4	40	"	Esztergom
4	50	sz. v.	Bicske, N.-Kanizsa	5	40	"	Palota-Ujpest
5	55	"	Hatvan	6	05	"	Bécs, Zsolna
6	20	"	Brassó, Kolozsvár	6	50	"	Palota-Ujpest
6	50	v. v.	Győr	7	00	"	Temesvár
7	15	gy. v.	Bécs, Graz	7	40	gy. v.	Orsova, Temesv
7	20	sz. v.	Brassó, Arad	8	25	sz. v.	Palota-Ujpest
7	35	"	Belgrád, Eszék	8	35	"	Nagy-Maros
7	45	"	Berlin, Ruttka,	8	45	v. v.	Lajos-Mizse
			Szerencs	9	00	gy. v.	Bécs
8	00	"	Fiume, Zágráb, Pécs	9	25	"	Berlin, Zsolna
8	10	"	Stanislau, M.-Sziget	9	35	v. v.	Esztergom
8	35	gy. v.	Róma, Fiume, Zágráb	9	55	o. e. v.	Ostende, Bécs ³
8	40	sz. v.	Munkács, M.-Sziget	10	05	sz. v.	Szolnok, Cegléd
9	05	"	Kassa, P.-Felka	11	50	k. e. v.	Lond. Páris Bécs ⁴
9	20	"	Bécs, Graz N.-Kanizsa				
9	25	gy. v.	Berlin, Ruttka				
9	40	"	N.-Szeben, Gyula- fehérvár				
9	45	sz. v.	Triest, Fiume				
10	00	gy. v.	Munkács, Kassa				

Közlekedik:

¹kedden és pénteken. — ²szórdán és szombaton.
a hajózási szünet alatt.

¹Érkezik minden csütörtökön

2 " " hétfőn
3 " " szerdán
4 " " szombaton

A keleti pályaudvarról				A nyugoti pályaudvarról			
óra	perc	vonat neve	Délelőtt	óra	perc	vonat neve	Délelőtt
12	20	k. e. v.	Konstantinápoly ¹	12	00	k. e. v.	Konstantinápoly ¹
12	40	"	Bécs, Páris, Lond. ²	1	00	"	Bécs Páris Lond. ²
6	20	v. v.	N.-Kanizsa	5	50	sz. v.	Palota-Ujpest
6	50	gy. v.	Gyékényes, N.-Szeben	6	10	ost. o. v.	Bécs, Ostende ³
6	50	sz. v.	Bécs, Graz N.-Kanizsa	6	30	sz. v.	Esztergom
7	10	gy. v.	Kassa, Munkács	6	40	"	Cegléd, Szolnok
7	15	"	Zágráb, Fiume, Róma	6	55	"	Palota-Ujpest
7	30	"	Ruttka, Berlin	7	05	v. v.	Lajos-Mizse
7	35	sz. v.	Belgrád, Brod	7	30	gy. v.	Zsolna, Berlin
7	50	"	Kassa, Poprád-Felka	8	00	"	Bécs
8	00	"	Zágráb, Fiume, Pécs	8	15	"	Temesv., Orsova
8	10	"	Arad, Brassó	8	30	sz. v.	Temesvár
8	30	"	Kolozsvár, Brassó	9	15	"	Palota-Ujpest
8	50	gy. v.	Bécs, Graz	9	25	"	Bécs, Zsolna
8	50	sz. v.	Munkács, M.-Sziget				
9	15	"	M.-Sziget, Stanislaw				
9	35	"	Ruttka, Berlin				
Délután				Délután			
12	25	sz. v.	Bicske, N.-Kanizsa	12	05	sz. v.	Cegléd, Szolnok
12	35	"	Hatvan	12	15	"	Palota-Ujpest
1	45	gy. v.	Fehring, Graz	12	25	"	Nagy-Maros
1	55	"	Kolozsvár, Arad	12	50	"	Pilis-Csaba
2	20	"	Bécs, Páris	1	05	"	Palota-Ujpest
2	30	sz. v.	Bicske	1	45	gy. v.	Bécs, Páris
2	35	gy. v.	Kassa, Lawoczne,	2	20	sz. v.	Palota-Ujpest
			Lemberg	2	30	gy. v.	Bukarest
2	40	"	Konstantinápoly	2	35	sz. v.	Érsekújvár
2	45	sz. v.	Hatvan	2	40	"	Esztergom
2	55	"	Szolnok	2	45	"	Cegléd
3	00	gy. v.	Zágráb, Fiume, Eszék	3	05	v. v.	Lajos-Mizse
3	20	v. v.	Adony-Szabolcs, Paks	4	25	sz. v.	Szeged, Szolnok
3	45	gy. v.	Ruttka, Berlin	4	30	"	Palota-Ujpest
4	00	sz. v.	Szabadka	4	40	"	Nagy-Maros
4	30	"	Győr	6	00	"	Palota-Ujpest
4	40	"	Ruttka, Berlin	6	20	gy. v.	Zsolna, Berlin
5	45	"	Kolozsvár, Brassó	6	30	sz. v.	Páskány-Nána
6	25	"	Hatvan	7	00	"	Verciorova
7	05	"	M.-Sziget, Stanislaw	7	10	v. v.	Esztergom
7	35	"	N.-Kanizsa, Triest	7	40	sz. v.	Palota-Ujpest
8	00	"	Kassa, Poprád-Felka	9	05	t. sz. sz.	Zsolna, Berlin
8	30	"	Zágráb, Fiume	9	35	sz. v.	Bécs
8	40	"	Ungvár, Lemberg	10	15	o. e. v.	Konstantinápoly ⁴
9	15	tsz. sz.	Bicske	10	35	sz. v.	Szeged, Temesv.
9	15	gy. v.	Kolozsvár, Bukarest	10	45	"	Vác
9	30	sz. v.	Eszék, Brod				
9	55	"	Fehring, Graz				
10	00	"	Arad, Brassó				
10	20	"	Belgrád, Eszék, Brod				
10	45	sz. v.	Bécs				
11	00	v. v.	Ruttka, Miskolcz				

Közlekedik:

¹minden vasárnap.
²" " csütörtökön.
³" " hétfőn.
⁴" " szerdán.

Közlekedik:

¹kedden és pénteken.
²szerdán és szombaton.

Árlejtési hirdetmény.

A kolozsvári kir. m. tud. egyetemmel kapcsolatos Carolina-kórház elmeorvóosztályának felépítése alkalmával teljesítendő: föld-, kőműves-, elhelyező-, kőfaragó-, vas-, ács-, cserépfedő-, bádogos-, burkoló-, padozati-, asztalos-, lakatos-, mázoló-, üveges-, szobafestő-, asphalt, Rabitz-rendszerű válaszfalak, kövező- és telekrendezési összesen 705384 korona és 08 fillérrel előirányzott munkák elkészítése illetőleg szállítása iránt a következő feltételek mellett nyilvános árlejtés hirdettetik:

1. Az árlejtésben résztvehetnek mindazon szakértő hazai iparosok, kik üzletük gyakorlására hatósági engedéllyel bírnak.

2. Ajánlat az összes munkákra, egyes munkacsoportokra, vagy pedig egyenként külön-külön tehető.

3. A munkákra vonatkozó munkakivonatok és ajánlati minták vállalkozók rendelkezésére bocsátatnak és kötelesek abba egységeiket beiktatni, a végösszegeket pedig úgy számjegyekkel, mint betűkkel kiírni. Csak azon ajánlatok fognak figyelembe vétetni, melyek a kiszolgáltatott eredeti íveken tétetnek.

4. Később érkezett, távirati úton küldött, vagy pedig utóajánlatok figyelembe nem vétetnek.

5. Az 50 kros bélyeggel ellátott és lepecsételt ajánlatok legkésőbb az 1900. évi március hó 6-ika déli 1 óráig a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium segédhivatali főigazgatójának (V., Hold utca 8.) nyújtandók be.

6. A beadott ajánlatok a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium kebelében az 1900-ik évi március hó 17-ike déli 11 órakor V., Vadász-utca 33. III. em. 13. nyilvánosan felbontatnak.

7. Tartoznak ajánlattevő vállalkozók az általános feltételek 6. §-a szerint, az ajánlati összeg 5%-ának megfelelő bántpénzt, az ott körülírt módzatok és kikötések mellett a budapesti IX. ker. m. kir. állampénztárnál vagy pedig a kolozsvári m. kir. adóhivatalnál az ajánlat benyújtása előtt letenni és az erről szóló nyugtát az ajánlathoz csatolni. Az ajánlathoz készpénz, vagy értékpapír bántpénzülnem csatolható.

8. A föld- és kőműves-munkákra ajánlatot tevő vállalkozók kötelesek ajánlatukban úgy számjegyekkel, mint betűkkel kiírni, hogy a telken fennálló régi épületeket a lebontási költségek betudásával mely értékben veszik át, feltéve, hogy a kikerülő és használható régi, de jó építési anyagot mint téglát és terméskövet az újraépítés alkalmával ismét felhasználhatják. Hasonlóképpen tartoznak ajánlatukban a homlokzat díszvakolásra alternatív egységárat beiktatni az esetre, ha az előirányzott sárga színű burkoló téglák helyett vörös színű burkoló téglák alkalmazása rendeltetnék el.

9. Fentartja magának a miniszterium azon jogot, hogy ajánlattevő vállalkozók közül, a jutányosság szem előtt tartása mellett, a munka kivitelével és végrehajtásával azt a vállalkozót bizza meg, ki a jól és helyesen készített munkák teljesítése iránt már eleve is legtöbb biztosítékot nyújtani képes.

10. A munkákra vonatkozó általános, különleges feltételek és tervek Korb és Giergl építészeknél (Budapest, V., Alkotmány-utca 23. sz.) naponta megtekinthetők és ugyanott fognak az ajánlati minták és munkakivonatok a jelentkező vállalkozóknak kiszolgáltatni.

Budapesten 1900. évi február hó 14.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministeriumtól.